

Šentjanž nad Dravčami

Na soncu in v dimu

Dostop: Začetek izleta je v Vuzenici v Dravski dolini. Do Šentjanža je peš poldrugo uro daleč. Če ste se pripeljali z vlakom, je treba vprašati, po kateri cesti se pride na Šentjanž. V tej zelo razloženi vasi pri kmetiji Razbornik krenete levo. Do Levovnikove dimnice in cerkve sv. Janeza Krstnika pa se je mogoče pripeljati tudi z avtom skozi Dravče: 7 km. Za izletniško hojo je potem še obilo možnosti, a tudi za potepanje z avtom. Vse samotne šentjanške kmetije so povezane s cestami. Dobro pa se je na izlet podati z izletniškim zemljevidom Pohorje, 1 : 50 000.

Naravne lepote 🍃🍃🍃🍃

Zgodovinsko-kulturne znamenitosti 🍃🍃🍃🍃

Ta Šentjanž, eden od petih slovenskih Šentjanžev, je za hojo res izdaten. Vas se začne raztezati že pri zajezeni vuzeniški Dravi na višini 330 metrov in sega do pohorskih vrhov, ki se imenujejo po starih kmetijah: Mravljakov (813 m), Štihov (899 m) in Rehov vrh (849 m). In še je ni konec: vas se vleče še na osrednji hrbet zahodnega Pohorja, do Kremžarjevega vrha (1164 m), kjer svet strmo pade proti Slovenj Gradcu. Širni, razvalovljeni Šentjanž je bolj podoben zibelkasti deželici, ki se zase kopa na soncu, visoka, a umaknjena vase. A sredi svoje lepote je ta Šentjanž zazrt v garanje; to ni vas, v kateri bi si sosedje pogosto in radi hodili v goste. Nima zbirališča za tradicionalni zbor pevsko razporejenih fantov. (Sploh pa si tudi novodobni šentjanški

Šentjanž nad Dravčami.
V ospredju dimnica, imenovana Poberska bajta, na sredi cerkev sv. Janeza Krstnika, zadaj Dravska dolina in Kozjak.

Levovnikova dimnica, tesarska mojstrovina iz 18. stoletja

Notranjost Poberske bajte, v kateri že dolgo nihče več ne živi, vztraja pa v njej močan vonj po dimu.

fantje raje izbirajo muziko na ce-dejih; na pohorskih samotah se ta razlega ponekod daleč, predaleč.) Od Dravčbaherja do Vrhovnika ali Pobernika se kar nahodite in oznojite; kaj šele do Vržovnika ali Štiha, da omenimo samo nekatere domačije. Ubogi pismonoša! K sreči so poti dobro vzdrževane in tudi za orientacijo prijazne, zakaj s planj se v lepih dnevih vidi daleč in jasno. Ne čudite pa se, če se boste v pašnih dneh morali velikokrat plaziti pod električnimi

pastirji, ne samo na kolovozih, tudi na kakšni cesti. Tu je vse podrejeno kraljici slovenskega kmetijstva, govedoreji.

Kar je očesu blizu, je za noge včasih naporno, zato se je za začetek dobro ustaviti pri jedru vasi. To je brez dvoma duhovno: lična gotška cerkvice sv. Janeza Krstnika, ki je, kako drugače kakor z izrednim smislom za oblikovanje pokrajine, postavljena na najlepše mesto v deželici, na razgledni skalni čok, visok 655 metrov. Opazujoč od spodaj, dojemaš ta položaj cerkve kot moč, opazujoč od zgoraj, naslonjen na cerkveni zid, pa kot nežnost in gnezdo milosti sredi temnih, nekoč ne prav varnih gozdov. Belo svetišče je še vabljivejše zaradi gostega drevoreda brez, ki se vrstijo vkreber skoraj do cerkvenega praga. Od Levovnika, pri katerem na prijazno prošnjo dobiš ključ, se do brez in

cerkvice pride po travnem sedlu in čez električne pastirje, kajpak. Od zunaj cerkev obstopajo zidani oporniki, kar kaže, da je bila grajena pred približno 600 leti. Tudi notranjost v gotškem slogu pokrivajo oporniki, ne samo v ladji, tudi v zvonici. Konzole, ki podpirajo zvonične opornike, so nekaj najbolj zabavnega, kar lahko vidite v naših cerkvah: pokvečki, kiparsko upodobljeni na konzolah, so tako združeni in trpečega videza, kot bi morali vso težko

Gotska freska neznanega mojstra v šentjanški cerkvi

pohorsko življenje prenašati res že sto in sto let. Tudi slikarstvo iz leta 1445, z restavratorskimi nožički odkrito spod beleža leta 1972, je živo in sočno, še zlasti na severni steni. Le kateri mojster, rafaelovsko navdihnjen, je v tej samoti znal narisati tako lepo Madono, da bi njeno reprodukcijo človek nosil s seboj v denarnici? Je bil doma iz Sredozemlja? Pa trije kralji, ki so se prišli poklonit njenemu detetu: kako gosposki so v kretnjah in oblačilih, bogati v darilih in ljubeznivi v zvestobi, kako ljudski v težavah, ki so v srednjem veku grozile pohodnikom. Pa tisti zajec in lisička med kopiti njihovih konj: sta se živalci ustrašili treh magov ali pa se posmehujeta njihovi velikaški objestnosti? Se je z njima istovetil bogaboječi pohorski kmet?

Za narodopisce je Šentjanž nad Dravčami zadnje slovensko območje, na katerem se je ohranilo kar nekaj dimnic, hiš brez dimnikov, o katerih poreklu nekateri strokovnjaki domnevajo, da izvira še iz keltskih časov, se pravi iz mlajše železne dobe. V dimnici sta peč za ogrevanje in ognjišče za kuhanje v istem prostoru, dim pa se vrtinči skozi špranje v stenah ali odprtnicah v stropu. Že avstrijske oblasti – od Marije Terezije naprej – so to na Pohorju zelo razširjeno stanovanjsko kulturo zatirale. Kar je še trmasto vztrajalo pri starem, so v

Zložen pristop po travnem sedlu k beli cerkvi na gričku, ki kakor mnoge na videz skromne podeželske podružnice skriva velike zaklade umetnosti.

novejših časih pregnali dediči, po pravici zahtevajoč osnovno higieno; kdo se bo nenehno odkreval zaradi dima in hodil okoli prekajen? Saj se da živeti drugače, kakor so bili vajeni naši predniki, so si rekli. Tako Dravčbaherji niso dali, da bi njihova dimnica postala spomenik ljudske arhitekture, čeprav je postala slavna v etnografski literaturi. Tudi Levovnik, lastnik še ene znane šentjanške dimnice, je ob zadnjo, zahodno steno prizidal debel, nič kaj čeden dimnik. Tako je to cimprano hišo naredil znosno še za kakšno generacijo in jo morda ohranil kot nekoliko načeto, a še zmeraj dragoceno dediščino iz roda v rod. Kar pri Levovniku šteje, je mojstrovina tesarjev iz 18. stoletja: monumentalnost skodlastih streh, značilni čopi in likovno oblikovani konzolni venci na vogalih.

Edina spomeniško ohranjena dimnica v Šentjanžu je Poberska bajta, ki stoji na samem sredi gole rebri deset minut vkreber od Levovnika. Na lopastih vratih, ki peljejo naravnost v hišo, kjer je velika peč z odprtim ognjiščem, ni ključavnice. Prestopite, že spet, električnega pastirja, ki je ovit okoli bajte, obrnete zasun, prosto vstopite ... in nikogar ne vidite, le boren prostor, v katerem vztraja močan vonj po dimu. Nekoga bo ta vonj spomnil na gosposki parfum angleških džentelmenov, drugega bo pretresel zaradi spomina na zapuščeno življenje preživetkarjev, ki so morali v tem prostoru po načelu, da stari in mladi niso za skupaj, oddeljeni od družine živeti do zadnje ure. Bilo pa jim je vsaj toplo, če je zunaj treskalo ali snežilo. Kadar so si stare kosti greli na soncu, so bili kakor božji volki na veliki raskavi dlani Pohorja. V tej lepoti bo izletnik nemara začutil pojemanje njihovih zatišnih src, še posebno če se bo v dimnici znašel sam.